

До Спеціалізованої вченої ради К 41.136.01
для захисту дисертацій на здобуття наукового
ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і
цивільний процес; сімейне право; міжнародне
приватне право Міжнародного гуманітарного
університету

В І Д Г У К

на дисертацію Борта Олександра Петровича

**за темою: «Інститут договірної статуту у міжнародному приватному
праві», поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 (цивільне право і цивільний
процес; сімейне право; міжнародне приватне право)**

Актуальність теми. Оцінюючи актуальність теми, обраної для дисертаційного дослідження, слід зазначити, що із розвитком зовнішньоекономічних зв'язків, збільшенням обсягів міжнародного комерційного обігу, що супроводжують світові глобалізаційні процеси, питання визначення права, застосованого до договірних відносин, постає більш комплексно і потребує ґрунтовного переосмислення з урахуванням сучасних правових реалій і тенденцій до уніфікації і гармонізації норм міжнародного приватного права. З цієї позиції досить актуальними постають питання встановлення договірної статуту між сторонами в договірних зобов'язаннях, ускладнених іноземним елементом, межі його дії, а також принципів і правил, згідно з якими відбувається колізійно-правове регулювання цих відносин.

Варто також звернути увагу на те, що на сьогодні, в Україні не в повній мірі склалася культура укладення договорів з іноземними суб'єктами, що пояснюється недостатністю такої договірної практики, а методи регулювання аналогічних відносин на внутрішньодержавному рівні, не повною мірою здатні вирішити практичні проблеми, оскільки не враховують специфіки відповідних правовідносин. У такій ситуації виникає необхідність створення більш

розширеного теоретичного підґрунтя для подальшого формування сталої практики договірних відносин, ускладнених іноземним елементом.

Все це дає змогу дійти висновку про безумовну актуальність дисертаційного дослідження О.П. Борта «Договірний статут як інститут міжнародного приватного права», яке в повній мірі відповідає вимогам часу та має на меті поглиблення теоретичних досліджень у сфері колізійного регулювання договірних відносин з іноземним елементом для подальшого практичного застосування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації О.П. Борта, визначається тим, що вони підтверджені певними науковими доказами, емпіричними фактами і є переконливими.

Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, не розробленими у науці і перспективними для подальших досліджень.

Положення дисертації обґрунтовуються аналізом вітчизняної та зарубіжної літератури, різноманітних міжнародних актів, аналізом національного права країн, що найбільш рельєфно відображають проблематику даного дослідження та способи пошуку й розв'язання практичних проблем в даній сфері. Широко застосовується історично накопичена практика національних судів різних країн, а також практика міжнародного комерційного арбітражу. Літературні джерела осмислювалися критично, ведеться аргументована полеміка.

На підставі зазначеного слід констатувати належну обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації О.П. Борта.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів
Достовірність результатів і висновків дослідження забезпечується чітко визначеною методологією, відповідністю методів дослідження його меті і задачам, якісним аналізом значного обсягу теоретичного матеріалу. Ідею дослідження відображено в роботі, згідно з визначеною метою, досить повно,

комплексно і переконливо, що підтверджується як логічно побудованим і чітко структурованим змістом дисертації, так і безпосередньо її текстом.

В процесі дослідження проблем такого комплексного і достатньо складного інституту, як договірний статут, автором застосовувався розгалужений методологічний інструментарій, що склали такі загальнотеоретичні і спеціальні методи, як діалектичний, метод системного аналізу, функціональний метод, порівняльно-правовий метод тощо, що в комплексі виступили методологічною основою дослідження. На нашу думку, зміст дисертаційного дослідження викладено з урахуванням вимог відносно визначеності, несуперечливості, послідовності й обґрунтованості суджень, а висновки та пропозиції дисертанта характеризуються достовірністю.

Зміст дисертації Борта О.П. ґрунтується на попередніх досягненнях науковців, які працювали в сфері цивільного і міжнародного приватного права. Теоретичну основу тез, положень, висновків та пропозицій, які викладені автором в дисертаційному дослідженні, склали наукові праці відомих вітчизняних та іноземних цивілістів і фахівців міжнародного приватного права.

Дисертант приділив чимало уваги дослідженню поняття договірної статуту, а також питанню розвитку доктрини міжнародного приватного права щодо поняття правової природи та принципів встановлення договірної статуту. Слушним є зауваження про те, що договірний статут, маючи матеріально-правовий характер, відсилає до конкретного правопорядку, що вказує на його колізійно-правову природу. Дисертант системно розглядає принцип автономії волі сторін, а також інші (субсидіарні) правила визначення права, застосованого до договірних відносин, не позбавляючи при цьому належної уваги певні їх обмеження, а також вплив імперативних норм на договірний статут. Автором запропоновано та обґрунтовано формулу встановлення договірної статуту на підставі закону найбільш тісного зв'язку шляхом аналізу норм діючого колізійного законодавства України. При дослідженні питання про цілісність договірної статуту та можливість його розщеплення, дисертантом наводиться перелік випадків, за яких до різних частин договору можливе застосування різних правових систем. Переконливою

видається теза про те, що подібне розщеплення можливе лише за наявності в договорі автономних частин, як умова щодо можливості застосування до них права різних держав.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що на дисертаційному рівні ця праця є першим в українській науці міжнародного приватного права спеціальним комплексним дослідженням договірному статусу як інституту міжнародного приватного права, його понятійно-категоріального апарату, правил встановлення, меж дії тощо. Дисертантом запропонована власна дефініція договірному статусу, уперше запропоновано виділяти два аспекти договірному статусу (матеріально-правовий і колізійно-правовий); запропоновано і обґрунтовано категорію об'єктивного статусу договору, який формують імперативні норми тих правопорядків, які мають відношення до договірному зобов'язання, проте залишилися за межами безпосередньо встановленого сторонами застосовного до їх відносин права; досліджено і обґрунтовано встановлення договірному статусу на підставі закону найбільш тісного зв'язку, на підставі принципу автономії волі сторін, запропоновано систематизацію випадків розщеплення (*dépeçage*) договірному статусу, досліджено актуальні конкретні питання динаміки договірному статусу.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Результати дослідження пройшли належну апробацію на науково-теоретичних та науково-практичних конференціях. Основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертації викладено загалом у 6 наукових фахових публікаціях (5 статті у фахових вітчизняних виданнях, 1 – в зарубіжному науковому виданні) та в 9 тезах доповідей на науково-практичних конференціях).

Оцінка ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації. Детальний аналіз дисертаційної роботи й автореферату О.П. Борта дає підстави констатувати ідентичність автореферату і основних положень дисертації. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки і рекомендації в повному обсязі розкриті й обґрунтовані у тексті дисертації.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Більшість положень, що сформульовані в дисертації, можуть сприяти подальшому науковому дослідженню цих проблем. Дисертаційні пояснення можуть послужити практичними рекомендаціями для подальшого розвитку українського законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності, договірних зобов'язань міжнародного характеру. Результати дослідження можуть бути використані в науковій та навчально-педагогічній діяльності, в учбовому процесі при викладенні навчальних дисциплін або при підготовці відповідних розділів підручників та навчальних посібників. У висновках сформульовано найбільш суттєві положення і пропозиції, отримані в результаті дисертаційного дослідження даної теми, формулюються пропозиції з вдосконалення чинного законодавства.

Дисертаційне дослідження є самостійною і завершеною науковою роботою. Наукові положення, які виносяться на захист, обґрунтовані дисертантом на підставі особистих досліджень і критичного осмислення наукових та нормативних джерел.

Зауваження щодо змісту дисертації. У цілому, дисертаційне дослідження здійснено на високому науковому рівні. В той же час дисертаційна праця Борта Олександра Петровича містить деякі положення та висновки, з якими, на наш погляд, можливо подискутувати або які є спірними:

1) Звертає на себе увагу те, що дисертантом необґрунтовано нехтуються факти того, що міжнародні відносини з іноземним елементом можуть виникати не лише в сфері міжнародного економічного обороту.

2) Автор слушно зазначає, що поняття зовнішньоторговельних операцій в сучасній теорії права досить різноманітні, що пояснюється диференційним підходом до проблематики дефініції даної категорії, однак не вказується, на яке з понять він опирається при веденні власного дослідження. Хотілося б почути позицію автора з цього приводу під час захисту.

3) Дисертант стверджує, що автономію волі не можна розглядати як прояв принципу свободи договору, оскільки «вона передбачає не визначення сторонами матеріальних умов договору на основі норм правової системи певної

держави, а вільний вибір самої правової системи, що вказує на її колізійно-правову складову». З таким твердженням важко погодитися. Загальновідомою є думка про те, що свобода – це свобода волі. Поряд із справедливістю, добросовісністю і розумністю вона є вищою цінністю права, а право на свободу – одне із особистих немайнових прав, що забезпечує природне існування особи. Наявність у діях суб'єктів цивільних правовідносин свободи є особливою ознакою того, що йдеться про приватні відносини. Свобода договору виникла тоді ж, коли і сам договір. І основним елементом договору є узгодження вільного волевиявлення його сторін. Не маючи свободи, сторони не можуть висловити власну волю. Принцип свободи договору належить до загальних засад цивільного законодавства, закріплених у ст. 3 Цивільного Кодексу України, та є одним із принципів здійснення суб'єктивних цивільних прав. У юридичній літературі його визначають як закріплену в законі загальну засаду, що встановлює для суб'єктів договірних відносин свободу укладення договору, свободу вибору виду укладеного договору, свободу вибору контрагента та свободу визначення умов договору. Тут варто підкреслити, що право (компетентний правопорядок), що буде регулювати відносини між сторонами і обирається сторонами, є однією з таких умов договору і сторони є вільними у його виборі, що є реалізацією принципу автономії волі.

4) Дисертантом підкреслюється, що прояви динамічності договірного статуту мають місце як з ініціативи сторін (шляхом використання юридичної біотехнології, наступного уточнення договірного статуту), так і під час інтерпретаційної діяльності суду (розщеплення договірного статуту для цілей правозастосування, вирішення питання про конкуренцію договірного та інших статутів). У зв'язку з цим виникає питання що саме автор розуміє під «використанням юридичної біотехнології».

5) О.П. Борт в своїй дисертації слушно підкреслює, що «особливо делікатним питанням є конкуренція договірного статуту з правом суду, який вирішує справу (*legis fori*). Є підстави побоюватися, що суд із задоволенням використає будь-який привід, щоб замість застосування іноземного права, застосувати національні правила, які йому *ex officio* найкраще відомі». Як

показує практика, найчастіше так і відбувається, але вважається, що цим порушується принцип автономії волі сторін, тому дисертанту варто було б надати певні пропозиції з приводу врегулювання конкуренції договірному статуту і права суду на користь першого.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Зазначені недоліки та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Саме дослідження є актуальним, а досягнуті наукові результати мають як теоретичну, так і практичну цінність. Робота виконана на належному науковому рівні і становить інтерес як для теоретиків, так і для практиків.

Дисертація О.П. Борта «Договірний статут як інститут міжнародного приватного права» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, а її автор – Борт Олександр Петрович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук

О.А. Брильов, адвокат

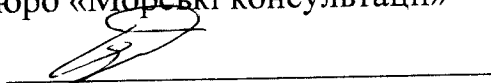
Приватне підприємство «Адвокатське бюро
«Морські консультації» (м. Миколаїв)

„ПІДПИС ПІДТВЕРДЖУЮ”

Директор Приватного підприємства

«Адвокатське бюро «Морські консультації»

О.А. Брильов

„ 14 ” червня 2016 р.

